

органами (насамперед це стосується державних підприємств); реорганізація внутрішньої структури Ради Міністрів та міністерств за функціональним принципом замість галузевого (секторного); розмежування політичних і адміністративних функцій в уряді та рознесення їх структурно; розмежування функцій розробки політики та наглядових функцій від власне виконавчих функцій, делегування виконавчих повноважень до агентств; підвищення ролі стратегічного планування та регуляторних функцій центральних органів.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН І УКРАЇНИ

***МУСІЄНКО І.І., К.ВІЙСК.Н., ДОЦЕНТ,
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ ІМ. Я. МУДРОГО***

Державна політика в галузі освіти – це регулююча діяльність держави в сфері освіти, здійснювана ним для досягнення конкретних стратегічних цілей і розв'язання завдань загальнодержавного чи глобального значення. Вона визначається на вищому рівні державної влади й реалізується за допомогою законів, указів, постанов уряду, загальнодержавних і міжнародних програм, міжнародних актів (договорів, угод і т.п.), а також шляхом залучення до процесу її реалізації всіх зацікавлених верств суспільства (учнів, їхніх батьків, працівників освітніх установ, роботодавців), засобів масової інформації, товариств та інших впливових сил суспільства.

Термін «державна політика в області освіти», чи просто «освітня політика», міцно посів своє місце в ряді таких укорінених термінів, як «внутрішня політика», «зовнішня політика», «економічна політика», тільки в 60-70-х рр. ХХ ст., коли в США, країнах Західної Європи, Японії, деяких країн Тихоокеанського регіону почала глибоко усвідомлюватися роль освіти як найважливішого чинника економічного росту і як сфери, що вимагає особливого уваги й турботи на загальнодержавному рівні. Ці роки характеризуються «інформаційним вибухом» – бурхливим розвитком природних і точних наук, який призвів людство до грандіозних здійснень. Швидко відновлення знань, інтеграція наукових дисциплін, виникнення нових галузей, що швидко розвиваються, на стику наук принципово змінили

вимоги до фахівців. У зв'язку з цим відбулася зміна цілей освіти, її ролі та місця в державі й суспільстві. Погоня за повнотою знань стала безглуздою. Головним завданням став розвиток у молодого фахівця навичок активного володіння основами дисципліни, вміння аналізувати проблеми, що в ній виникають, висувати альтернативні рішення й виробляти критерії їхньої правильності.

Водночас збільшувалось усвідомлення значення всебічного системного вивчення проблем, що виникають у сфері освіти, перед прийняттям стратегічних рішень, визначенням основних принципів і основ освітньої політики. При цьому бралася до уваги інерційність сфери освіти, через яку додаткові зусилля й вкладення суспільства в цю сферу приносять перші плоди через 10-15 років, а повною мірою виправдовуються лише через 20-25 років.

Освітня політика провідних закордонних країн, у тому числі країн – членів Організації економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) формувалася не в кабінетах чиновників міністерств і відомств, а в наукових центрах, спеціально створених з цією метою авторитетних комісіях експертів за підтримкою перших осіб держави. В ній чітко визначалися мета й завдання, пріоритети, ресурси, необхідні для їхньої реалізації. Характерними рисами освітньої політики зазначених країн були й залишаються послідовність і спадкоємність. Змінювалися президенти, уряди, проте принцип пріоритетності освіти не на словах, а на ділі залишався й залишається непорушним. Проілюструємо це на конкретних прикладах.

Ставши президентом, Дж. Кеннеді у своєму першому посланні Конгресу США в січні 1961 р. казав про наступне: «Ми маємо на меті значно збільшити економічний ріст. Але згідно з даними останніх досліджень, найбільшу віддачу дають капіталовкладення в освіту, доходячи до 40 відсотків росту національного доходу. Таким чином, освіта стає справою першорядної важливості. Тому саме федеральний уряд має взяти на себе обов'язки у визначенні цілей розвитку освіти, особливо вищої відповідно до національних інтересів і надати допомогу штатам, місцевим органам влади й приватним організаціям у досягненні цієї мети».

Усі наступні президенти США бачили в освіті основу політичної, економічної та військової могутності держави й провадили відповідну освітню політику. Особливо слід виділити зусилля в цій сфері президента Р. Рейгана і Дж. Буша.

Сьогодні, незважаючи на більш істотні проблеми в США – тероризм, економічний спад, банкрутство багатьох компаній – уряд продовжує ту ж політику щодо освіти, вкладаючи величезні суми й створюючи найбільш прийнятні умови для розвитку науки.

Вирішальна роль освіти в економічному й соціальному розвитку держав, у зміцненні їхнього положення на світових ринках і в світовому економічному співтоваристві, в забезпеченні національної безпеки була визнана в інших країнах ОЕСР, що знайшло відображення в їхній освітній політиці та практичних заходах для її реалізації.

Істотні корективи в освітню політику й щодо освіти як чинника економічного росту були внесені більшістю країн Європейського Союзу. Важливу роль у цьому зіграла доповідь «Недоліки кваліфікованої робочої сили в Європі», підготовлена Консультативним комітетом із промислових досліджень і розвитку Комісії Європейського Союзу на початку 90-х рр. Автори доповіді дійшли висновку, що навіть якщо прийняти період напіврозпаду корисних знань у 10 років, то й у цьому випадку знецінювання інтелектуального капіталу буде на рівні 7% на рік, що значно перевищує частину надходження на ринок праці нових випускників освітніх установ, внаслідок чого значно знижується ефективність сукупної робочої сили.

На фоні процесів, що відбуваються в системах вищої освіти країн ОЕСР у результаті практичної реалізації проголошеної ними освітньої політики, в Україні стан системи вищої освіти оцінюється зовсім не однозначно, і в суспільстві немає єдиної думки з цього питання. Щоб краще осмислити сучасний стан вищої освіти в Україні й перспективи його подальшого розвитку, слід повернутися до вихідної точки – 1980 р., коли було відзначено найвищий за всю історію СРСР рівень розвитку вищої школи в країні й водночас почався найшвидший спуск униз.

Розвиток національної освіти лише тоді матиме перспективу, коли буде спиратися на відповідну вітчизняну фінансову базу. В передових європейських країнах не менше 10% валового національного продукту виділяється на розвиток системи освіти. Ці витрати розцінюються як капіталовкладення. Принципово інший підхід у нашій країні.